Akademik İncelemeler Dergisi
Journal of Academic Inquiries

E-ISSN : 2602-3016
Yayıncı/Publisher : Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol, 20, Sayı/No. 1, 37-50, 2025
DOI: https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1568783

Araştırma Makalesi / Research Article

Rusya'nın Moldova Siyaseti ve Ukrayna Savaşı'nın Yansımaları

Russia's Moldova Politics and Reflections of the Ukraine War

Figen Aydın

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye,
aydinfigen@windowslive.com,
https://ror.org/04z33a802

Öz: Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla bağımsız olan Moldova Cumhuriyeti, batı sınırlarında Avrupa Birliği üyesi olan Romanya; kuzey, güney ve doğu sınırlarında Ukrayna ile çevrelenmiştir. Ukrayna'ya bağlı Kırım'ın 2014 yılında Rusya tarafından ilhak edilmesinden sonra Doğu Avrupa'da yeni bir güvensizlik iklimi hâkim olmuştur. 2022 yılında ise Rusya'nın bu sefer çok yönlü bir saldırıyla Ukrayna'ya savaş açması, sınırında bulunan Moldova'nın ekonomik, siyasi ve askeri pek çok güvenlik kriziyle karşılaşmasına neden olmuştur. Moldova sınırlarına düşen füzelerin yarattığı güvenlik endişesine, ülkeye kabul edilen Ukraynalı mültecilerin Rusya tarafından hoş karşılanmayacağı düşüncesi eklenmiştir. Rusya'nın Batı ülkelerine sağladığı enerji arzını azaltması, Moldova'nın enerji krizi yaşamasına, bu durum enflasyonla birlikte ülke ekonomisinin zarar görmesine neden olmuştur. Moldova hükümetinin Ukrayna savaşının başlamasından sonra Avrupa Birliği'ne üye olmak için başvuruda bulunması ve Rusya taraftarı partilerin bu durumu protesto etmeleri ise ülkenin siyasi gidişatını ve devlet bütünlüğünü etkileyecek güce haiz görünmüştür. Çalışma, Rusya'nın Moldova siyasetini ve Ukrayna'ya açtığı savaşın Moldova üzerindeki siyasi, ekonomik ve askeri etkilerini açıklamayı amaç edinmektedir. Rusya'nın, Moldova'ya karşı sürdürdüğü baskın politikaların Ukrayna savaşıyla arttığı iddia etmektedir. Ukrayna'nın yanı sıra Moldova'ya karşı yürüttüğü hibrit saldırıda Rusya'nın jeopolitik hedeflerinin olduğu, Moldova hükümetinin batılı bir dış politika benimsemesinin engellenmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır. Rusya'nın Moldova baskını artırmasıyla, Moldova'nın devlet bütünlüğüne ve ülkenin demokratikleşmesine engel olmaya çalıştığı çalışmanın ulaştığı neticeler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Moldova, Ukrayna Savaşı, Doğu Avrupa, Jeopolitik

Geliş Tarihi/Received: 16.10.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 26.11.2024
Yayımlanma Tarihi/ AvailableOnline: 09.03.2025

Abstract: Moldova, which became independent after the collapse of the Soviet Union in 1991, is surrounded by Romania, a member of the European Union, on its western borders and Ukraine on its northern, southern and eastern borders. After Crimea was annexed by Russia in 2014, a new climate of insecurity has prevailed in Eastern Europe. In 2022, Russia's war on Ukraine has caused Moldova, which is on its border, to face many economic, political and military security crises. The security concerns created by the missiles falling on Moldova's borders have been added to the idea that the Ukrainian refugees accepted into the country will not be welcomed by Russia. Russia's reduction of the energy supply it provides to Western countries has caused Moldova to experience an energy crisis, which has caused inflation and damage to the economy. The fact that the Moldovan government applied to become a member of the European Union after the start of the Ukraine war and that pro-Russian parties protested this situation seemed to have the power to affect the country's political course. The study aims to explain Russia's Moldovan politics and the political, economic and military effects of the war on Ukraine on Moldova. It claims that Russia's dominant policies against Moldova have increased with the Ukraine war. It emphasizes that Russia has geopolitical goals in its hybrid attack against Moldova as well as Ukraine, and that it is trying to prevent the Moldovan government from adopting a Western foreign policy. The study concludes that Russia is trying to prevent Moldova's state integrity and the country's democratization by increasing its pressure on Moldova.

Keywords: Russia, Moldova, Ukraine War, Eastern Europe, Geopolitics

Citeas(APA 7): Aydın, F. (2025). Rusya'nın Moldova siyaseti ve Ukrayna Savaşı'nın yansımaları. *Akademik İncelemeler Dergisi, 20*(1), 37-50. https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1568783

This is an open access paper distributed under the terms and conditionsof the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Extended Abstract

Moldova has had to constantly defend its independence, which it gained with the collapse of the Soviet Union, against Russia on the basis of political, economic, military and social issues. Its geography, located in Eastern Europe, has made it easier for Russia to interpret Moldova's geopolitics as a region experiencing security crises. Russia, which supported separatist forces after gaining independence, ensured that the Transnistria region acted independently of the Moldovan state and came under its own influence.

The country, which borders Ukraine and Romania, has autonomous regions. In 1992, the region located east of the Dniester River declared its independence unilaterally with the support of Russia and became a de facto republic. The region, which took the name Transnistria, is still not recognized by members of the United Nations (UN) today. However, it receives political and military/security support from Russia. It is known that Russia has military ammunition stocks in Transnistria and that Russian soldiers, who are said to be on peacekeeping duty, are deployed. Transnistria, which managed to establish an autonomous structure within the country with the support of Russia, continues to be important during the Ukrainian war because it is located on the Ukrainian border and hosts Russian armed forces.

Moldova, which started the European Union (EU) integration process in 2022, is experiencing different difficulties due to the ongoing war that Russia has waged against Ukraine. The missiles falling from the country's borders, as well as Russia's dominance in the Transnistria region, show that the Ukrainian war also poses risks for Moldova in the Eastern European geography. The Moldovan people's election of pro-EU leaders causes the country to receive more veiled threats from Russia. It is seen that Russia's political and geopolitical goals are more evident in Moldova's EU membership process. Russia's causing conflicts in the Transnistria Region and equipping the region with Russian military forces have been the biggest indicators that Russia is trying to be effective in the country.

Russia, which supports separatist movements within the country, has been the biggest obstacle to ensuring state integrity. However, Moldova has taken steps to democratize and make EU membership possible in response to all of Russia's pressure. However, Russia, which does not want Moldova to become an EU member, continues to try various methods to disrupt the country's stability. Its involvement in domestic politics, its influence on elections, and its use of oligarchs pose a danger to Moldovan politics and the continuation of democratization. The fact that Transnistria causes a constant security vulnerability, hosts Russian military forces, and has energy distribution points in the autonomous region threatens Moldova's political, economic structure, and security.

Russia, which wants to be an effective actor in the foreign policy of the Eastern European countries Moldova and Ukraine, which it sees as a security shield against the US and the EU, has criticized whichever of the two countries wants to pursue a Western policy. If possible, it has used force to distance them from a Western foreign policy. The fact that Russia bases its neo-imperial goals on the reestablishment of the Soviet Union puts the security of Moldova and Ukraine at risk. For this reason, Moldova's political-geopolitical advantages and disadvantages have not developed independently of Ukrainian security.

Today, Ukraine wants to integrate its foreign policy with Western economic cooperation and security mechanisms. Its involvement in cooperation with NATO after its independence and the development of EU relations in the 2000s have been clear indicators of this situation. The fact that NATO's possible expansion to the east threatens Russia's security has become the Moscow government's justification for using force. The fact that it stated that the Ukrainian government was a puppet in the war it launched against Ukraine in 2022 shows that Russia keeps its historical memory alive against the West.

Russia has begun to conduct disinformation campaigns to force Moldova to withdraw its EU membership request. Its propaganda includes providing financial support to anti-government protests,

seeking ways to interfere in the country's local elections, and trying to persuade the government to abandon its EU membership. Russia is involved in Moldovan politics through oligarchs and election protests. The economic downturn caused by the energy crisis is another indication that Russia is forcing Moldova's conditions. The study has shown that Russia's Moldovan politics has developed within the framework of suppression, influence, and increasing its political-geopolitical influence. The fact that Moldova threatens its state integrity and prevents it from continuing its democratization makes it clear that Russia has increased its suppression in recent years. In addition, the Ukrainian war has consequences for Moldova as a neighbor.

The fact that Russia is affected by the Ukrainian war in many security, economic, and social issues indicates that if Russia completely occupies Ukraine, Moldova may be sought to be made a second Ukraine. In contrast, Moldova uses its foreign policy preferences in favor of Western cooperation and develops different domestic policies and measures to eliminate Russian pressure. The Moldovan government's ability to ensure state integrity against Russia and its insistence on foreign policy preferences may alleviate Russian pressure. As a result, its geography in Eastern Europe provides Moldova with an advantage in terms of being close to Europe. However, for Russia, being among the buffer countries against Europe is always a disadvantage. This is seen as the biggest reason why it is thought that Moldova will be Russia's next target in the war it has declared against Ukraine. Moldova is in a geopolitical impasse between Russia and the EU. A faster completion of EU membership, the country finding a place for itself in the West, and the resolution of Transnistria will ensure the country's future.

1. Giriş

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını elde eden Moldova, bugün Doğu Avrupa'nın nüfus ve ekonomi bakımından en küçük ülkesidir. Ülkenin güneyinde bulunan Gagauz Yeri Özerk Bölgesi ve doğuda Ukrayna ile sınırını teşkil eden Transdinyester bölgesi hariç, çoğunluğu Moldovanlardan oluşmaktadır. Demokratik ve bağımsız bir ülke olan Moldova, halk oylamasına dayanan yarı başkanlık sistemine sahiptir. Ancak Moldova'nın, Rusya'nın siyasi-jeopolitik hedeflerinin gündeminde yer aldığı düşünülmektedir.

Ukrayna ve Romanya ile sınır komşusu olan ülke, özerk bölgelere sahiptir. 1992 yılında Dinyester nehrinin doğusunda bulunan bölge, Rusya'nın desteğini alarak tek taraflı bağımsızlığını ilan etmiş, de facto bir cumhuriyet olmuştur. Transdinyester ismini alan bölge bugün hâlâ Birleşmiş Milletler (BM) üyeleri tarafından tanınmamaktadır. Ancak Rusya'dan siyasi ve askeri/güvenlik destekleri almaktadır. Rusya'nın Transdinyester'de askeri mühimmat stoklarının olduğu ve barışı koruma göreviyle bulunduğu belirtilen Rus askerlerinin konuşlandırıldığı bilinmektedir. Rusya'nın desteğiyle ülke içinde bir özerk yapı kurmayı başarmış olan Transdinyester, Ukrayna sınırında bulunması ve Rusya'nın silahlı kuvvetlerini barındırması bakımından Ukrayna savaşı sürecinde önem arz etmeyi sürdürmektedir.

Avrupa Birliği (AB) entegrasyon sürecini 2022 yılında başlatan Moldova, Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaşın sürmesiyle farklı zorluklar yaşamaktadır. Ülkenin sınırlarından düşen füzeler başta olmak üzere, Transdinyester bölgesinde Rusya'nın hâkim olması, Ukrayna savaşının Doğu Avrupa coğrafyasında Moldova için de riskler barındırdığını göstermektedir. Moldova halkının AB yanlısı liderleri seçmesi, ülkenin Rusya'dan daha fazla örtülü tehditler almasına neden olmaktadır. Moldova'nın yaşadığı AB üyeliği sürecinde, Rusya'nın siyasi ve jeopolitik hedeflerinin daha belirgin olduğu görülmektedir.

Rusya'nın Moldova siyaseti, sürdürdüğü hibrit saldırılarla komplike bir hal almaktadır. Rusya'nın Moldova demokrasisi için oluşturduğu tehlike, siyasi olmanın yanı sıra ekonomik ve toplumsal olarak dönüştürücü unsurlar barındırmaktadır. Rusya Batı ile arasında tampon bölge olarak gördüğü Moldova'nın AB üyesi olmasını engellemeyi hedeflemektedir. Moldova ise Rusya'nın siyasi ve jeopolitik

hedefi olmaktan AB üyesi olduğunda çıkacağını değerlendirmektedir. Bu durum iki ülke arasındaki siyasi ve jeopolitik yarışın sürdüğünü işaret etmektedir.

Rusya, Moldova'nın AB üyelik talebini geri çekmesi için dezenformasyon kampanyaları yürütmeye başlamıştır. Yaptığı propagandalar içerisinde, hükümet karşıtı protestolara finansal destek vermek, ülkenin yerel seçimlerine müdahale yolları aramak ve hükümeti AB üyeliğinden vazgeçirmeye çalışmak bulunmaktadır. Rusya, Moldova siyasetine oligarklar ve seçimleri protesto kanalıyla dâhil olmaktadır. Enerji krizinin ortaya çıkardığı ekonomik gerileme ise Rusya'nın Moldova'nın şartlarını zorladığının bir diğer göstergesidir.

Çalışma, Rusya'nın, Moldova siyasetini ve Ukrayna'ya açtığı savaşın Moldova'ya yansıyan belirgin izlerini açıklamayı amaç edinmektedir. Moldova'nın Ukrayna savaşından jeopolitik, siyasi, ekonomik, askeri, toplumsal, rejim, dış politika tercihleri gibi pek çok konu dâhilinde etkilendiğinin altı çizilmektedir. Coğrafyanın getirdiği zorlukların yanı sıra Rusya'nın tarihsel hafızasında Sovyetler Birliği üyesi olan Moldova'nın, Rusya'ya rağmen sürdürmeye çalıştığı iç işlerinde bağımsızlık anlayışı detaylandırılmaktadır.

Rusya'nın Moldova siyasetine müdahil olarak ülkeyi demokratikleşmeden uzaklaştırmaya; dolayısıyla AB üyeliğinin mümkün olmasını engellemeye çalıştığı savunulmaktadır. Çalışma amaçları arasında, Moldova halkının Rusya mı yoksa AB yanlısı partilerden yana mı oy kullandığının anlaşılması; böylece Moldova halkının siyasi görüşünün resmedilmesi bulunmaktadır. Rusya'nın Moldova'nın demokratikleşmesine engel olmak üzere Moldova partilerine müdahale etmesinin etkili olup olmadığı belirtmek çalışmanın diğer amacıdır. Ukrayna savaşının Moldova üzerindeki Rusya baskısını kesin olarak artırdığını ortaya koymak ise çalışmanın nihai hedefini oluşturmaktadır.

Amaçlar çerçevesinde ilk olarak Moldova'nın karmaşık iç siyaseti, tarihî ve güncel süreçler etrafında aktarılmaktadır. İkinci olarak Rusya'nın Ukrayna savaşı izah edilmekte ve Doğu Avrupa'da sürdürdüğü/sürdürmek istediği siyasi-jeopolitik-bölgesel liderliği dış politika esaslarıyla bağdaştırılmaktadır. Son başlıkta ise Rusya'nın Moldova'nın bağımsızlığından bu yana devam ettirdiği Moldova siyaseti ve Ukrayna savaşının yansımaları belirlenmektedir.

Çalışmanın Ukrayna savaşıyla birlikte Doğu Avrupa'da meskûn olan eski Sovyetler Birliği ülkelerinden Moldova'nın siyasi ve ekonomik güç kullanılarak Rus nüfuzuna çekilmeye çalışıldığını ortaya koyması, literatüre sunulan en büyük katkıdır. Ukrayna savaşıyla Rusya'nın Moldova üzerindeki siyasi ve ekonomik nüfuzunu artırdığı ve Moldova'nın jeopolitik hedeflerden biri olarak belirlendiğinin açıklanması önem arz etmektedir.

2. Bağımsızlık Sonrası Moldova'nın Siyasi Yapısı ve AB İlişkileri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Moldova, doğusunda Ukrayna, batısında Romanya ile komşu bir Doğu Avrupa ülkesidir. Anayasasının 11. Maddesine binaen "daimi tarafsızlık" statüsüne haiz olan ülke, bugün parlamenter demokrasiyle yönetilmektedir (TCDB, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (a)). Etnik kökenlerinin ¾'ü Moldovanlardan oluşan Moldova Cumhuriyeti, Romanlar, Ukraynalılar ve Gagauzlar dâhil yaklaşık 2,5 milyon nüfusa sahiptir. Toplam nüfusunun bir şehir büyüklüğünde olması ve ekonomik iş birliklerinin nispeten kısıtlı olması ülkenin "Avrupa'nın en fakir bölgesi" olmasına neden olmuştur (Holsapple, 2023, s. 280).

1994 yılında özerk yapıya geçen Gagauz Yeri Özerk Bölgesi, Moldova içerisinde yaklaşık 150 bin nüfuslu, bölgesel konfigürasyon niteliği taşımaktadır (Holsapple, 2023, ss. 280-281). İlan edilen 1994 Yasası, özerkliğin yasama ve yürütme organları, merkezi temsil ve karar verme hakları, idari alanı, yetkilerinin kapsamı gibi süreçleri düzenlemekte ve Avrupa'da başarılı bir özerkliği temsil etmektedir. 1994 Yasası ile kimliğin korunması, dilin ve kültürün sürdürülmesi ve özerk yapının sosyo-ekonomik bağımsızlığı kesinleştirilmektedir (Bozatay, 2018, ss. 6-7).

Jeopolitik konumu Rusya, Moldova ve sınır komşuları için önem arz eden Gagauzlar, dilsel olarak Türk'tür. Ortodoks Hıristiyan olan halk, bağlı bulundukları Moldova'nın dış siyasi tercihinin Rusya'dan yana olmasına yatkındırlar (Holsapple, 2023, s. 285). Ekonomik bir bileşen söz konusu olduğunda Gagauzların yine Rusya odaklı bir politika seyrettiği görülmektedir. 2014 yılında yapılan referandumda AB yerine Rusya liderliğindeki Avrasya Ekonomik Birliği ile entegrasyon tercih edilmiştir. Bölge genel olarak da AB üyeliğini kabul etmemektedir (Deen & Zweers, 2022, s. 32).

Moldova'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle Dinyester Nehri'nin doğusunda bulunan ve Transdinyester ismi verilen bölge, iç savaş sonucunda de facto bağımsızlık ilan etmiştir. Bölge, uluslararası hukuk açısından Moldova topraklarında kabul edilmektedir (Smith, 2005, ss. 4-5). Özerk yönetim altında devletle bağlarını sürdürmekte ancak Moldova Hükümetinin dâhilinde bulunmamaktadır. Sınırları bulunan bölgenin kendine ait Merkez Bankası ve para birimi bulunmaktadır. Bölgenin tek taraflı bağımsızlık ilan etmesine Rusya fiilen yardım etmiştir. Rusça dilinin hâkim olduğu Transdinyester Bölgesi, Moldova nüfusunun %15'ini teşkil etmekte ve sanayisi bulunmaktadır (Beyer & Wolff, 2016, ss. 399-344). Çatışmaların yaşandığı bölgenin çözüme kavuşturulması için uluslararası alanda diplomasi sürdürülmektedir. Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı (AGİT) çatısı altında kurulan "5+2" (Moldova, Transdinyester Bölgesi, Ukrayna, Rusya Federasyonu, AGİT + AB ve ABD) formatında görüşmeler devam etmektedir (TCDB, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (a)).

Moldova hükümeti, siyasi çözüm sağlamak için Transdinyester Bölgesi'ne özel bir idari statü verilmesini öngörmüştür. Fakat Transdinyester Bölgesi kendi kendini yönetme yetkilerini azaltacağı düşüncesiyle kabul etmemiştir. Kabul edilmemesinde Rusya etkili bir aktör olmuştur. Zira Rusya, Transdinyester Bölgesi'nin özerk statü aldığında Moldova üzerindeki nüfuzunun azalacağını değerlendirmiştir (Beyer & Wolff, 2016, ss. 399-344).

Birleşmiş Milletler (BM) üyesi ülkeler tarafından tanınmayan Transdinyester Bölgesi, Ukrayna sınırında konumlanması bakımından da Rusya için önem arz etmektedir. Rusya'nın bölgede 1.500'e yakın barışı koruma güçleri ve mühimmat depoları bulunmaktadır (McGrath & Obreja, 2024). Rusya'nın Ukrayna'ya savaşında, Ukraynalıların ağırlıklı olarak Transdinyester'e kaçması ise bölge için yeni zorluklar ortaya çıkarmıştır. Devam eden süreçte Moldova, ayrılıkçı faaliyetleri suç kabul etmiştir. Ayrıca Transdinyester menşeli mallar için gümrük vergilerini resmileştirerek devlete vergi verilmesini zorunlu hale getirmiştir (Garding, 2024, s. 1).

Moldova iç siyaseti, Komünist Parti liderliğinin sona ermesi ve Avrupa taraflı parti olan Avrupa Entegrasyon İttifakı'nın hükümeti devraldığı 2009 seçimleri itibariyle çekişmeli sürmeye başlamıştır (Garding, 2024, s. 1). Moldova'da 2016 yılında Cumhurbaşkanının doğrudan seçilmesi usulüne geçilmiştir. 2020'de yapılan son seçimlerde, Başbakan Maia Sandu Cumhurbaşkanı seçilmiştir (TCDB, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (a)). Maia Sandu'nun reform yanlısı Eylem ve Dayanışma Partisi (PAS), erken parlamento seçimlerini kazanarak tek başına 20 yıl sonra parlamento seçimlerinde çoğunluğu kazanan ilk siyasi parti olmuştur.

PAS, AB reform politikalarını takip etmekte, Moldova'nın dış politikasının Batılı olması gerektiğini düşünmektedir. Buna mukabil Rus yanlısı bir dış politika takip edilmesini doğru bulmamaktadır. PAS ülke içi siyasetin güçlenmesine katkı sunmuştur. Hakkında yolsuzluk iddiaları bulunan istikrarsız koalisyon hükümetleri, PAS'ın tek parti hükümetini kurmasıyla sona ermiştir. Rusya yanlısı politika takip eden Şor Partisi ise 2023 yılında yasaklanmıştır. Bunların yanı sıra 2024 yılı sonunda Moldova'da Cumhurbaşkanlığı seçimi ve AB üyeliği konusunda bir referandum; 2025 yılı ortasında ise parlamento seçimleri yapılması planlanmıştır. Cumhurbaşkanı Maia Sandu, 2024 seçimlerinde ikinci dönem için aday olacağını belirtmiştir. Maia Sandu'nun ikinci dönem için Cumhurbaşkanı seçilmesi, Moldova halkının AB politikalarından yana olduğunu bir kez daha göstereceğinden dolayı önem arz etmektedir (Garding, 2024, s. 1). Nitekim 3 Kasım 2024 tarihinde yapılan ikinci tur seçimlerinin ardından Maia

Sandu oyların %55.03'ünü alarak ikinci kez cumhurbaşkanı görevine seçilmiştir (Euronews & AP, 2024).

Moldova 2000'li yılların başında AB ile ilişkiler geliştirmeye başlamıştır (Smith, 2005, ss. 10-11). Ancak ilişkilere 2010'lu yıllarda ancak işlerlik kazandırılmıştır. 2010'da Avrupa Enerji Topluluğu'na katılan Moldova, zamanla AB Doğu Ortaklığı programının en başarılı ülkelerinden biri kabul edilmiştir. 2014 yılında Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması'nı içeren "AB ile Ortaklık Anlaşması" imzalanmıştır (German, 2024, s. 266). Anlaşma 2016'da resmen yürürlüğe girmiştir (TCDB, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (a)). Moldova hükümeti, kamuoyunun çoğunluklu desteğiyle dış politikasına Avrupa taraflı bir yön tayin etmiştir. Ülkedeki kimi siyasi seçkinler ve partiler Rusya odaklı bir dış politikayı öncelik görmüş olsalar dâhi, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı 2022 yılında açtığı savaşta tercihlerin değiştiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra AB, ülkenin en büyük yatırımcısı ve en büyük ticaret ortağı konumundadır (TCTB (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı), 2023, ss. 6-9). NATO'ya katılmayı hedeflemediği belirtilen ülke, yine de NATO üyeleriyle güvenlik çatısı altında iş birlikleri geliştirmiştir. Moldova, AB, NATO ve AB üyesi olan sınır komşusu Romanya ile diplomatik ilişkilerini geliştirmektedir. Dış politikasında Avrupa ve ABD ilişkilerini derinleştiren Moldova, toprak bütünlüğünü destekleyen ABD ile 2022 yılında İkili Stratejik Diyalogu'nu yeniden başlatmıştır (Garding, 2024, s. 2).

AB üyeliğine katılım başvurusunu 2022 yılında yapan Moldova, yaklaşık üç ay sonra Ukrayna ile birlikte AB aday ülke statüsünü almıştır. AB'nin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu tarafından Moldova'nın üyeliğinin gerçekleşebilmesi için dokuz şart belirlenmiş ve 2023 yılı aralık ayında katılım müzakerelerinin başlatılması onaylanmıştır (Garding, 2024, s. 2). 25 Haziran 2024 tarihinde AB, Moldova ile ilk resmi müzakeresini gerçekleştirmiştir. Başbakan Dorin Recean başkanlığında AB yetkilileri ile görüşen Moldova hükümeti için ilk aşama, AB üyeliği için ilerlemenin nasıl sağlanacağına dair bir planın yapılması olmuştur.

AB üyeliğinde müzakerenin devam eden ikinci aşamasında ise demokrasi, özgürlük, eşitlik, hukukun üstünlüğü, insan hak ve onuruna saygı konularında düzenlemelerin yerine getirildiği değerlendirilecektir. Söz konusu düzenlemelerin tamamlanması sonrası ekonomi, tarım, imar, sosyal yaşantı gibi konuların AB'ye uygun hale getirilmesi sağlanacaktır. 25 Haziran 2024 tarihinde tam müzakere süreci Ukrayna için de başlatılmış ve tam üyeliğin sağlanması için plan yapılmıştır (Özkan, 2024). 2024 yılının ilk yarısında henüz başlatılmış olan müzakerelerin ötesinde AB, Moldova ve Ukrayna'nın uzun yıllar sürebilecek olan reformları hayata geçirmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda üyeliğin kesin olmadığı AB'ye katılımın uzun vadeye yayılacağı değerlendirilmektedir (Garding, 2024, s. 2).

Moldova'nın siyasi yapısındaki değişimler ve dış politikasında AB tercihli bir sürecin devam ettirilmesi Rusya ile ilişkileri belirleyen başlıca dinamikler olmuştur. Moldova'nın Rusya ile ilişkilerini belirleyen diğer dinamikler ise coğrafya ve enerji ithalatıdır. Moldova, coğrafyası itibariyle Avrupa ve Rusya arasında bir geçiş rotası üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle ülke, uyuşturucu, silah, insan kaçakçılığı gibi güvenlik konularında kritik önem arz eden bir sınır ülkesidir.

Avrupa'dan gelebilecek herhangi bir güvenlik tehlikesinde Rusya için tampon bölge işlevi gören Moldova coğrafyası, Rusya'nın güvenlik ve askeri konulardaki kalkanı olarak görülmektedir. Moldova'ya Sovyetler Birliği coğrafyasının bir parçası olarak güvenlik sağlayıcı bir tampon bölge nazarıyla bakılması Rusya'nın dış politikasında tarihsel hafızasını canlı tuttuğunu işaret etmektedir. Bununla birlikte Moldova, doğalgaz ithalatının neredeyse tamamını Rusya'dan sağlanmaktadır. Bu durum Moldova'da Rusya'ya bir bağımlılık geliştirebilir olarak yorumlanmaktadır. Elektriğin ise yüksek miktarda Ukrayna'dan ithal edilmesi planlanmıştır. Ancak Rusya'nın, Ukrayna savaşında enerji altyapısına saldırıları Ukrayna'dan ikmalin önünü kesmiş ve Moldova'yı daha fazla AB desteğini talep etmeye sevk etmiştir (German, 2024, ss. 264-265).

Netice itibariyle Moldova, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından bugüne, Rusya'nın bölgesel etkisini kırmaya çalışmaktadır. Rusya'nın Transdinyester Bölgesini askeri olarak kuşatması ve bağımsızlığı için kışkırtması; ülkenin iç siyasetine partiler aracılığıyla müdahil olması; AB politikaları nedeniyle ülkeyi eleştirmesi ve enerji-ekonomi konularında Moldova'yı zora düşürmesi ülkenin aşması gereken problemler olarak görülmektedir.

3. Ukrayna Savaşı ve Doğu Avrupa Jeopolitiği

Ukrayna, Sovyetler Birliği içerisindeki cumhuriyetlerin en büyük ekonomilerinden biri olmasının yanı sıra en kalabalık nüfusa sahip ülkelerinden olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 1991 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak yıllar içerisinde Rusya'dan gelen baskıları, 2014'te Kırım'ın ilhak edilmesi ve 2022 yılında başlatılan işgal takip etmiştir. Rusya, Ukrayna halkını Rus olarak tanımakta, dilini Rusça kabul etmekte ve ortak tarihe ve kültüre sahip olmanın neticesinde, Ukrayna'nın Moskova ile bütünleşmesi/Moskova nüfuzuna girmesi gerektiğini değerlendirmektedir.

Ukrayna'nın jeopolitik konumu Rusya için önem arz etmektedir. Çünkü Rusya, Doğu Avrupa coğrafyasını Batıya karşı bir güvenlik tamponu olarak görmektedir. Rusya, jeopolitik olarak güvenliğini sağlamak için Ukrayna'nın tarafsız bir dış politika belirlemesini, nükleer güçlerinin olmamasını ve ekonomik olarak kendisiyle iş birliği içerisinde olmasını istemektedir. Bu nedenle Ukrayna'nın Batılı güvenlik ve ekonomi mekanizmalarıyla bütünleşmesine stratejik hedefleri doğrultusunda engel olmaya çalışmaktadır (Republic of Estonia, 2023, s. 18).

Rusya, bölgesel-küresel ilişkilerini öncelikle sınırlarında güvenliğin sağlanması üzerine kurguladığı için NATO'nun doğuya genişlemesine daima karşı çıkmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla gerçek bir güvenlik endişesi olarak gördüğü NATO'nun doğuya genişlemesi, Rusya için bir güvenlik krizi olarak yorumlanmaktadır. Rusya'nın sınır komşusu ve Batı ile arasındaki güvenlik tamponu olarak gördüğü Ukrayna ise bağımsız bir ülke olarak 1994'te NATO'nun üye olmayan ülkeler için geliştirdiği "Barış İçin Ortaklık" programına üye olmuştur. 1997'de ise "Belirgin Ortaklık Şartı"nı imzalayarak iş birliğini yoğunlaştırmıştır. (NATO Public Diplomacy, 2005, s. 25).

Ukrayna, 2000'li yıllarda Rusya nazarında bir jeopolitik güvenlik krizinin temel nedeni olarak yorumlanmıştır. AB ve NATO ile derinleştirilen ilişkileri Rusya tehdit olarak yorumlamayı sürdürmüştür. 2008 yılında Ukrayna için AB ile ortaklık anlaşması üzerine görüşmeler başlatılmıştır. Söz konusu anlaşma Ukrayna'nın bir gün AB'nin parçası olabileceği bağlamında yorumlanmıştır. Geleceğinin Batıda olduğunu değerlendiren Ukrayna'ya dair Rusya, dış politikasında Kiev'in Moskova'dan kopuşunun kesinleştiğini gözlemlemiştir (Kuzio, 2016, ss. 110-111). Yine 2008 yılında Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya kentlerini Rusya'nın işgal etmesine karşılık Ukrayna'nın Gürcistan tarafında yer alması, Kiev-Moskova ilişkilerinin gerginleşmesine neden olmuştur (Kuzio & D'anieri, 2018, ss. 92-95).

2014 yılı ise Ukrayna-Rusya ilişkilerinin koptuğu ve uzun yıllar sürecek olan çatışmaların yaşanmaya başlandığı yıl olmuştur. Ukraynalı lider Victor Yanukoviç'in AB'yle "Ortaklık Anlaşması"nı imzalamaktan vazgeçmesi ve Rusya'nın kurucu lideri olduğu Avrasya Ekonomik Birliği ile diyalogu sürdüreceğini bildirmesi üzerine gösteriler başlamıştır (Walker, 2023, ss. 6-8). Tarihinin en ciddi krizlerini yaşamaya başlayan Ukrayna'da yönetim değişikliği yaşanmıştır. Rusya, Ukrayna'dan şiddet tehdidi geldiğini belirterek Kırım'ı yasadışı olarak ilhak etmiştir. Etnik Rusları korumanın bir yolu olarak gerekçelendirilen ilhak sonrası yaşanan istikrarsızlıklar ile Donetsk ve Luhansk bölgelerinin bir bölümü ayrılıkçıların denetimine geçmiştir. Aktif bir çıkmaza dönüşen çatışmaları sonlandırmak için imzalanan Minsk Protokolü yeterli gelmemiştir. Yıllar içerisinde gelişen farklı dinamikler ise Rusya'nın Ukrayna üzerindeki çatışma ve baskı gerekçesini artırmıştır (TCDB, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (b)).

2016 yılında NATO'nun Doğu Avrupa güvenliğini artırması, Rusya'nın jeopolitik güvenlik krizlerini de artırmıştır. NATO, Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya üzerinden geçirdiği dört taburunu Doğu

Avrupa'ya konuşlandırılacağını duyurmuştur. Baltık ülkeleri vasıtasıyla gelebilecek Rus tehdidine karşılık önleyici bir güvenlik kalkanı olduğu bildirilen taburlara ABD ise iki tank tugayını Polonya'ya konuşlandırarak katkı vermiştir. (Center for Preventive Action, 2024) NATO'nun sınırlarında güvenliğini güçlendirmesi, Rusya'nın Doğu Avrupa jeopolitiğinde daha fazla baskın olmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra ABD'de Barack Obama yönetimi Ukrayna'ya öldürücü olmayan askeri yardım ve yüz milyonlarca dolarlık finansman sağlamıştır. Donald Trump yönetimi ise Ukrayna'ya öldürücü silah satışını onaylamıştır. Tüm bunlar Rusya'nın Doğu Avrupa'daki tüm jeopolitik güvenlik kaygılarının odağına Ukrayna'yı almasına neden olmuştur (Leonard, 2024, ss. 269-271).

Ukrayna'da savaşı sona erdirme sözü veren Volodimir Zelenski'nin 2019'da seçilmesi ve NATO-Ukrayna ilişkilerini geliştirmesinin yanı sıra Ukrayna iç siyasetinde etkili bir aktör olması, Rusya'dan sert eleştiri almasına neden olmuştur. Zelenski başkanlığındaki Ukrayna ilk olarak, NATO'nun Gelişmiş Fırsatlar Ortağı seçilmiştir. Böylece Ukrayna, Gürcistan, İsveç, Finlandiya, Ürdün ve Avustralya'nın yer aldığı NATO liderliğindeki tatbikatlarda yer almasını sağlayan daha derin bir iş birliğine katılmıştır. NATO kapsamında Ukrayna'ya mahsus bir ortaklığın sağlanabilmesi için Ulusal Güvenlik Stratejisi onaylanmıştır (McFaul & Person, 2024, ss. 42-51).

İkinci olarak oligark Viktor Medvedchuk başta olmak üzere Rusya taraftarı Ukraynalı oligarklara karşı iç siyasette önlemler alınmıştır. Medvedchuk'un sahibi olduğu Rusya propagandası yapan üç TV kanalı kapatılmış ve Ruslara Kırım'daki petrol ve gaz üretim lisanslarını devretmesi iddiasıyla ihanet suçlamasında bulunulmuştur. Doğu Avrupa jeopolitiğinde Rusya'yı engelleyici hamlelerin yapılması ve Rusya'nın, Ukrayna iç siyasetinde etkili bir aktör olmasının engellenmesi, Moskova tarafından olumsuz karşılanmıştır (Skorkin, 2023).

2021 yılında Rusya, Ukrayna sınırına askeri yığınak yapmaya ve on binlerce askerini Kırım'da konuşlandırmaya başlamıştır. Roketatarlar, tanklar dâhil pek çok mühimmatın bulunduğu yığınaklar için 2014 yılında yaşanan Kırım'ın ilhakından bu yana Rusya'nın yaptığı en büyük birlik yığınağı olduğu söylenmiştir. Rusya lideri Vladimir Putin yığınakların yapılmaya başlandığı dönemde "Rusların ve Ukraynalıların Tarihsel Birliği" üzerine bir makale yayınlamıştır. İki ülke vatandaşlarının tek halk olduğunu beyan eden Putin, jeopolitik güvensizliği sorgulamış ve iki ülke ilişkilerinin çöküşünün müsebbibi olarak Rusya karşıtı ülkeleri suçlamıştır (Rusya Fedarasyonu İstanbul, 2021).

Moskova hükümeti, NATO'nun doğuya genişlemesinin durdurulmayacağını düşünmüştür. Ukrayna'nın NATO'ya alınmayacağı yönünde bir teminatın verilmemesi üzerine, Doğu Avrupa jeopolitiğinin Rusya için bir güvensizlik iklimi yaşadığını değerlendirmiştir. Tüm bunların meşru bir gerekçelendirme olduğunu iddia ederek 2022 yılı şubat ayında Ukrayna'ya çok yönlü bir saldırı başlatmıştır (Welt vd., 2024, s. 1). Rusya lideri, saldırı için yaptığı açıklamalarda Ukrayna'nın Rusya'nın bir parçası olduğunu tekrar belirterek, Ukrayna hükümetini bir kukla rejime benzetmiştir. Yabancı güçler tarafından yönetildiğini iddia ettiği saldırıları Ukrayna'yı militarizmden ve nazizmden arındırmak ve Rusça konuşan halkı soykırımdan koruma misyonu olarak izah etmiştir (Troianovski, 2022).

Ukrayna, Rusya'nın işgalinden 6 gün sonra AB'ye tam üyelik başvurusu yapmıştır. AB Konseyi kendi tarihi için hızlı sayılacak bir şekilde yaklaşık 4 ay sonra Ukrayna'nın üyelik başvuru talebini kabul ederek aday üye ülke statüsü vermiştir. 2023 yılı aralık ayında ise Ukrayna'nın katılım müzakerelerinin başlatılması için kabul verilmiştir. Katılım müzakerelerinin başlatılması için sürecin birkaç yıl sürmesi beklenirken AB bloğuna Ukrayna'nın dâhil edilmesi için önemli bir aşama kaydedilmiştir. Son olarak 25 Haziran 2024 tarihinde tam üyelik müzakereleri başlatılmıştır. Üyeliğin kademeli olması uzun yıllara yayılabileceğini göstermektedir. Çünkü Ukrayna'nın, AB Komisyonu'nun, üyelik için belirlediği reformları gerçekleştirmesi bir zorunluluktur. Hukuk, yargı, güvenlik, ekonomi, tarım, imar gibi idari ve sosyal tüm konularda reformlar yapılması ve her konuda müzakere edilmesi gerekmektedir. Tam üyelik müzakereleri başlatılmış olsa dâhi, Ukrayna'nın hâlâ devam eden bir savaşta olması ve Rusya baskısının

Doğu Avrupa jeopolitiği üzerinde süren güvenlik baskısının sürmesi nedeniyle AB mevzuatına uygun reformların gerçekleştirilmesi yakın zamanda mümkün görünmemektedir (Özkan, 2024).

Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaş, Doğu Avrupa güvenliğini tehdit etmeyi sürdürmektedir. Ukrayna'nın bağımsız bir ülke olarak NATO ve AB ile gelişen ilişkileri Rusya tarafından eleştirilmiş ve zaman içinde Rusya'nın baskın politikaları savaşa dönmüştür. Bölgenin güvensizliği Ukrayna sınırında konumlanan Moldova'nın güvenliğini de tehdit etmiştir. Ukrayna savaşının çıkmasıyla Moldova'nın da AB üyeliği için başvurması, Rusya'nın Doğu Avrupa jeopolitiğini kendi lehine çevirmeye çalışma sürecini hızlandırmıştır.

4. Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya'nın Moldova Baskısı

Moldova'nın bağımsızlığını kazanması sonrası Rusya, siyasi, ekonomik ve askeri dinamikleri kapsayan hibrit bir metodoloji ile Moldova'nın Avrupa odaklı bir dış politika belirlemesine karşı çıkmıştır. Neo-emperyal olarak isimlendirilebilecek hedefler doğrultusunda Sovyetler Birliği toprakları dâhilinde bulunan Moldova'ya hükmetmeye çalışmıştır. İstihbarat servisleri, Rus müttefiki oligarklar ve ordu sayesinde Transdinyester Bölgesini kontrol etmeyi sürdürmüştür. Enerji ve tarım ürünleri ihracatını azaltarak ülkede enflasyonun yükselmesine neden olmuştur (Rupert, 2024). Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası Doğu Avrupa'da AB ve ABD etkisinin artmaması için politikalar üreten Rusya, Moldova baskısını son dönemlerde artırmış ve Ukrayna savaşıyla nüfuz hedeflerini görünür kılmıştır. Moldova'da AB yanlısı başkanın seçilmesi, Rus baskısının artmasının en geçerli nedeni olarak sunulmuştur.

Rusya'nın Doğu Avrupa'da siyasi-jeopolitik nüfuz hedefinin okunabildiği en büyük gösterge Ukrayna'ya açtığı savaş olmuştur. Savaş, Ukrayna sınırında bulunan Moldova için de farklı endişeler ve zorluklar yaratmıştır. Ukrayna'da tam ölçekli bir işgalin başlamasıyla çok sayıda insan Moldova'ya sığınmıştır. İnsan akışının idare edilmesi, beslenme, giyim, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması ve diğer ülkelere göçmeleri için ulaşım, altyapı çalışmalarının yapılması, Moldova gibi küçük bir ekonomi için zorlayıcı olmuştur (International Organization for Migration, 2023, s. 16). Rusya'nın etki alanını genişletmek hedefi doğrultusunda hareket ederek, Transdinyester'deki askeri güçleri sayesinde Moldova'yı da işgal edeceği ihtimaller arasında yer almıştır. Bu nedenle Moldova'nın, sınır ülkesi Ukrayna sayesinde güvende olduğunu değerlendirilmektedir. Moldova Başkanı Sandu'nun tezine göre Rusya, Ukrayna'yı tamamen ele geçirme ihtimalinde sınırda durmayacaktır (Ostiller, 2023). Moldova hükümetinin en büyük endişe kaynağı, sınırı aşarak Moldova'ya düşen hatalı füzeler olmuştur. Füzelerin hatalı düşmediği, Rusya'nın Ukrayna savaşıyla Moldova'ya da işgal/savaş gözdağı vermeye çalıştığı düşünülmüştür (McGrath & Obreja, 2024).

Moldova'ya düşen hatalı füzelerin yanı sıra Rusya, Moldova'daki Moskova taraftarı siyasi partileri Batı taraftarı hükümete karşı protesto etmesi için harekete geçirmiştir. Moldova hükümetinin Batı taraftarı partilere kaymasına engel olmak için Moldova seçimlerinde etken faktör olmaya çalışmaktadır (McGrath & Obreja, 2024). Moldova'yı istikrarsızlaştırmaya çalışan Rusya, Moldova'nın Rus nüfuzuna girmesini sağlamak için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. İlk olarak ülkenin istikrarlı bir siyaseti takip ederek demokratikleşmesine engel olmaya ve bu yolla AB'ye girmesine engel olmaya çalışmaktadır. AB yanlısı hükümetin devrilmesi için protestoların çıkmasına öncülük etmekte ve finansman sağlamaktadır (Rupert, 2022).

Rusya'nın Moldova siyasetini istikrarsızlaştırmak için belirlediği yöntemlerin başında seçimleri etkilemek gelmektedir. 2024 yılı Moldova'da başkanlık seçimlerinin ve AB referandumunun yapılacağı yıl olarak belirlenmiştir. Moldova Ulusal İstihbarat ve Güvenlik Hizmetleri, "sürekli saldırıyla" karşı karşıya olduklarını belirterek, yılsonundaki seçimler için Rusya'nın "benzeri görülmemiş" istikrarsızlaştırma kampanyalarına başladıklarını belirtmiştir. Moldova'da Batı yanlısı bir liderin olmasını ve AB entegrasyonunun tamamlanmasını istemeyen Rusya'nın, daha önceki seçimlerde yaptığı dezenformasyon kampanyalarını tekrar edeceği öngörülmektedir. Moldova hükümeti, seçimlere

müdahil olmak, hükümeti devirmeye çalışmak, hükümet karşıtı protesto düzenlemek, AB entegrasyonuna engel olmak için dezenformasyon kampanyaları yapmak gibi nedenlerden dolayı Rusya'nın Moldova'ya karşı "melez bir savaş" sürdürdüğünü beyan etmiştir (McGrath & Obreja, 2024).

Moldova, Rusya'nın artan baskısına engel olmak için yeterli olmamasına rağmen iç siyasette bazı önlemler almıştır. Rus nüfuzunu daraltmak için siyasi elitler ve partiler incelenmiştir. Rusya taraftarı Ilan Shor ve diğer elitlerin, Moldova'daki zorlu ekonomik koşullar vasıtasıyla ülkede hükümeti devirmeye yönelik protestolar düzenlediği tespit edilmiştir. Böylece 2023 yılı haziran ayında Moldova Anayasasına uymadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi, Rusya nüfuzunda bulunan Şor Partisi'ni kapatmıştır. Şor Partisi'nin bir uzantısı olduğu değerlendirilen Chance Partisi'nin aday çıkarabilmesi ise yasaklanmıştır. Rusya'yı dezenformasyon ve oy satın alma girişimleri, Rus nüfuzundaki partileri yasa dışı finans etmek gibi geçerli nedenlerle suçlayan Moldova hükümeti, Rus medyasına ait internet sitelerini engellemiştir (Garding, 2024, s. 1).

Rusya'nın Moldova üzerinde baskısını artırmasının bir diğer yöntemi ise özerk bölgeler üzerinden Moldova'nın bütünlüğünü riskli hale getirmek olmuştur. Rusya, tüm siber saldırıların ve seçimlere müdahalenin yanında Moldova'yı Moskova kontrolündeki Transdinyester Bölgesinde ve özerk bir bölge olan Gagauzya'da çatışmaların yaşanabileceğine dair tehdit etmektedir (Ostiller, 2023).

Rusya'nın artan baskısının asıl hedefi, Moldova'nın Moskova nüfuzuna/idaresine girmesini sağlamaktır. Rusya bunun için Moldova'nın demokratikleşme adımlarını baltalamanın yanı sıra ülkede var olan özerk bölgeleri ekonomik ve coğrafi olarak ayrıştırmaktadır. Bu hedefle özerk bölgeleri kendi nüfuzuna çekerek Moldova'nın sağlamaya çalıştığı devlet bütünlüğünü egale etmeye ve AB entegrasyonunu engellemeye çalışmaktadır.

Gagauz Yeri Özerk Bölgesi, bugün geleneksel olarak AB entegrasyonu yerine Rusya'nın ekonomi politikalarını içeren Avrasya Ekonomik Birliği'ni tercih etmektedir. Bu durumun tarihsel olarak siyasi ve ekonomik bir geri besleme olduğu düşünülmekte ve Rus nüfuzunu Moldova içerisinde genişlettiği düşünülmektedir. Gagauz siyasetinde Rusya'nın etkin bir ülke olduğu, Rus desteğini alan adayın başkan olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle konvansiyonel ve hibrit savaşta Rusya'nın, Gagauzya'yı Moldova hükümetine karşı kullanabileceği öngörülmektedir (Deen & Zweers, 2022, ss. 34-36).

Transdinyester Bölgesi ise siyasi ve ekonomik olarak Moldova'ya karşı Rus nüfuzunun canlı tutulabildiği ender bir bölgedir. Rusya, Moldova'ya sağladığı enerjiyi Transdinyester üzerinden dağıtarak, Moldova üzerindeki enerji hâkimiyetini artırmaktadır. Rusya'dan sağladığı enerjiye bağımlı olan Moldova, Transdinyester'e karşı çıkarlarını savunmakta güçsüzlük yaşamaktadır (Rupert, 2022). Moldova hükümetinin yaşadığı güçsüzlüğe karşılık Rusya, Transdinyester Bölgesindeki çözülmemiş sorunlar, enerji ithalatı ve askeri iş birliği konularında Moldova'ya baskı politikalarını sürdürmektedir (German, 2024, ss. 266-267). Ukrayna savaşında sınırda bulunan Transdinyester'de bir cephe açılması ihtimali ve Rusya'nın askeri varlığı ise Moldova'nın güvenliğini daha çok riskli duruma getirmektedir.

Doğu Avrupa'da siyasi-jeopolitik etkinliğini güçlendirmek için hibrit bir yöntem belirleyen Rusya (Mizarari, 2022), Moldova üzerinde baskısını artırabilmesinde bir diğer araç olarak ekonomiyi seçmiştir. Moldova'ya verdiği enerjide azaltmaya giderek ülkede enerji krizi çıkmasını sağlamaya çalışmış, böylece ekonominin temelini sarsmıştır. Ülkenin enerji krizi yaşaması için gaz arzını azaltan Rusya, yaşanan ekonomik zorluklar nedeniyle Moldova'da enflasyonun artmasına neden olmuştur. Moldova'nın tarım ürünlerinin kendisine ve Belarus'a ulaşmasında kesinti yaratmış; Moskova merkezli oligarkların yolsuzluk yapmasına aracılık etmiş ve kamuoyunun Moldova hükümetine karşı bir duruş sergilemesini sağlamaya çalışmıştır. (German, 2024, s. 263).

Nitekim Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası Moldova üzerinde daima baskıcı politikalara sahip olmuştur. Söz konusu politikalar Moldova'nın idari olarak Rusya'ya bağlanmasını hedeflemektedir. Ukrayna savaşının başlaması ve Moldova'nın AB üyelik başvurusunu yapması üzerine

güncellenen Rus baskısı, Moldova'nın bütünlüğünü tehdit etmektedir. Rusya'nın artan baskısı ülkenin istikrarsızlaştırılmasına, hükümetin Rus nüfuzuna çekilmesine, ekonominin zayıflamasına ve nihayet Moldova'nın AB'ye üye olmasına engel olmaya aracılık etmektedir.

Rusya, Moldova'nın özerk bölgelerini Rus nüfuzuna çekmekte, özerk bölgelerde askeri yapılanmaya sahip olmayı sürdürmekte, ekonominin zayıflaması ve enflasyonun artması için enerji arzını azaltmakta ve AB üyeliğine engel olmak için ülkenin iç işlerine müdahale etmektedir. Ukrayna'ya açtığı savaşta, Moldova'nın da güvenlik zafiyeti yaşamasını sağlaması ve ülkeyi enerji kriziyle birlikte ekonomik bir çıkmaza sürüklemeye çalışması Rusya'nın Moldova üzerinde artan baskı politikalarının en görünür tarafı olarak anlaşılmaktadır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Moldova, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla kazandığı bağımsızlığını siyasi, ekonomik, askeri, toplumsal konular temelinde Rusya'ya karşı devamlı olarak savunmak zorunda kalmıştır. Doğu Avrupa'da konumlanan coğrafyası, Rusya'nın Moldova jeopolitiğini güvenlik krizleri yaşadığı bir bölge olarak yorumlamasını kolaylaştırmıştır. Bağımsızlığını kazanmasıyla ayrılıkçı güçleri destekleyen Rusya, Transdinyester bölgesinin Moldova devletinden bağımsız hareket etmesini ve kendi nüfuzuna girmesini sağlamıştır.

Rusya'nın Transdinyester Bölgesinde çatışmalar yaşanmasına neden olması ve bölgeyi Rus askeri güçleriyle donatmış olması, Rusya'nın ülkede etkin olmaya çalıştığının en büyük göstergesi olmuştur. Ülke içerisinde ayrılıkçı hareketleri destekleyen Rusya, devlet bütünlüğünün sağlanmasının önündeki en büyük engel olmuştur. Ancak Moldova, Rusya'nın tüm baskılamalarına karşılık demokratikleşmek ve AB üyeliğini mümkün kılmak için adımlar atmıştır.

Bununla birlikte Moldova'nın AB üyesi olmasını istemeyen Rusya, ülkenin istikrarını bozmak için türlü yöntemler denemeyi sürdürmektedir. İç siyasete müdahil olması, seçimleri etkilemesi, oligarkları kullanması Moldova siyaseti ve demokratikleşmeyi sürdürmesi için tehlike arz etmektedir. Transdinyester'in devamlı bir güvenlik zafiyetine neden olması, Rusya'nın askeri güçlerini barındırması, enerji dağıtım yerlerinin özerk bölge üzerinde bulunması, Moldova'nın siyasi, ekonomik yapısını ve güvenliğini tehdit etmektedir.

ABD ve AB'ye karşı güvenlik kalkanı olarak gördüğü Doğu Avrupa ülkeleri Moldova ve Ukrayna'nın dış politikasında etkili bir aktör olmak isteyen Rusya, iki ülkeden hangisi Batılı bir siyaset yürütmek istese eleştirmiştir. Batılı bir dış politikadan uzaklaştırmak için mümkünse, güç kullanmıştır. Rusya'nın neo-emperyal hedeflerinin temelini Sovyetler Birliği'nin yeniden teşkil edilmesini alması, Moldova'nın ve Ukrayna'nın güvenliğini riskli hale getirmektedir. Bu nedenle Moldova'nın siyasi-jeopolitik avantajları ve dezavantajları Ukrayna güvenliğinden bağımsız gelişmemiştir.

Ukrayna, bugün dış politikasını Batılı ekonomik iş birlikleri ve güvenlik mekanizmalarıyla bütünleştirmek istemektedir. Bağımsızlığı sonrası NATO ile iş birliğine dâhil olması ve 2000'li yıllarda AB ilişkilerini geliştirmesi bu durumun açık bir göstergesi olmuştur. NATO'nun doğuya genişleme ihtimalinin Rusya'nın güvenliğini tehdit ettiğini beyan etmesi, Moskova hükümetinin güç kullanma yetkisini meşrulaştırma gerekçesi olmuştur. 2022 yılında Ukrayna'ya açtığı savaşta Ukrayna hükümetinin bir kukla olduğunu belirtmesi, Rusya'nın Batıya karşı tarihsel hafızasını canlı tuttuğunu göstermektedir.

Çalışma Rusya'nın Moldova siyasetinin baskılama, nüfuz altına alma, siyasi-jeopolitik etkisini artırma çerçevesinde geliştiğini ortaya koymuştur. Moldova'nın gerek devlet bütünlüğünü tehdit etmesi gerek demokratikleşmeyi sürdürmesine engel olması Rusya'nın son yıllarda baskılamasını artırdığını netleştirmektedir. Bununla birlikte Ukrayna savaşının sınır komşusu olarak Moldova için sonuçları olmaktadır. Güvenlik, ekonomi, toplumsal pek çok konuda Rusya'nın Ukrayna savaşından etkilenmesi, Rusya'nın Ukrayna'yı tamamen işgal etmesi durumunda Moldova'nın ikinci Ukrayna yapılmak

istenebileceğini göstermektedir. Buna karşılık Moldova, dış politika tercihlerini Batılı iş birliklerinden yana kullanmakta ve Rusya'nın baskılamasını bertaraf etmek için farklı iç politikalar ve tedbirler geliştirmektedir. Moldova hükümetinin Rusya karşısında devlet bütünlüğünü sağlaması ve dış politika tercihlerinde ısrarcı olması Rusya baskısını hafifletebilir niteliktedir.

Sonuç olarak Doğu Avrupa'da konumlanan coğrafyası Moldova'ya Avrupa'ya yakın olması bakımından avantaj sağlamaktadır. Ancak Rusya için Avrupa'ya karşı tampon ülkeler içerisinde yer alması ise daima dezavantaj olarak ülke dış politikasına etki edecektir. Bu nedenle Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaşta bir sonraki hedefinin Moldova olacağının düşünülmesinin en büyük gerekçesi jeopolitik ve coğrafi dinamikler olarak görülmektedir. Nitekim Moldova, Rusya ve AB arasında jeopolitik bir çıkmazda bulunmaktadır. AB üyeliğinin daha hızlı sonuçlanması, ülkenin Batıda/Batılı ülkeler arasında kendisine bir yer bulması ve Transdinyester bölgesinin çözüme kavuşturulması ülkenin geleceğini olumlu yönde tayin edecektir.

Kaynakça

Beyer, J., & Wolff, S. (2016). Linkage and leverage effects on Moldova's Transnistria problem. *East European Politics*, *32*(3), 335-354. https://doi.org/10.1080/21599165.2015.1124092

Bozatay, Ş, A. (2018). Gagauz kimliği ve siyasal özerkliği çerçevesinde Moldova kamu yönetimi reformlarının Gagauz Yeri (Gagauz Özerk Bölgesi) açısından değerlendirilmesi. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, *6*(14), 1-19.

Center for Preventive Action. (2024). *War in Ukraine*. https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine

Deen, B., & Zweers, W. (2022). Walking the tightrope towards the EU: Moldova's vulnerabilities amid war in Ukraine. *Clingendael Netherlands Institute of International Relations*. *1*(1), 1-55.

Euronews & AP. (2024). *Pro-EU incumbent Maia Sandu re-elected to second term as president of Moldova.* https://www.euronews.com/my-europe/2024/11/04/pro-eu-incumbent-maia-sandu-re-elected-to-second-term-as-president-of-moldova

Garding, S, E. (2024). Moldova: An overview. *Congressional Research Service (CRS).* https://crsreports.congress.gov

German, T. (2024). Russia's war on Ukraine, the EU, and its Eastern neighborhood: Layers of liminality. *Problems of Post-Communism*, *71*(3), 259-270. https://doi.org/10.1080/10758216.2024.2318346

Holsapple, C. (2023). Ethnopolitical entrepreneurs as nation builders? Heritage and innovation in Gagauzia. *Nationalities Papers*, *51*(2), 280–298. https://doi.org/10.1017/nps.2021.76

International Organization for Migration. (2023). *Ukraine Crisis 2022-2023: 1 Year of Response.*

Kuzio, T. (2016). The origins of peace, non-violence, and conflict in Ukraine. Pikulicka-Wilczewska, A., Sakwa, R. (Eds.). *Ukraine and Russia People, politics, propaganda and perspectives*. (pp. 103-116). E-International Relations. https://www.e-ir.info/pdf/54968

Kuzio, T., & D'anieri, P. (2018). *The sources of Russia's great power politics: Ukraine and the challenge to the European order.* E-International Relations Publishing. https://www.e-ir.info/publication/the-sources-of-russias-great-power-politics-ukraine-and-the-challenge-to-the-european-order/

Leonard, M. (2024). The European Union as a war project: Five pathways toward a geopolitical Europe. In H. Brands (Ed.), *War in Ukraine: Conflict, strategy, and the return of a fractured world* (pp. 258–272). Johns Hopkins University Press.

McFaul, M., & Person, R. (2024). Why Putin invaded Ukraine. Brands Hal, (Ed.). *War in Ukraine: Conflict, strategy, and the return of a fractured world*. Johns Hopkins University Press, Project MUSE.

McGrath, S., & Obreja, S. (2024). Moldova faces multiple threats from Russia as it turns toward EU membership, foreign minister says. *AP News,* https://apnews.com/article/moldova-russia-war-ukraine-transnistria-eu-6c14d96e8cdc0bc699f0315eecaab4f6

Minzarari, D. (2022). The next war: How Russian hybrid aggression could threaten Moldova. *The European Council on Foreign Relations*, *460*(1). 1-20

NATO Public Diplomacy Division. (2005). *Ortaklık yoluyla güvenlik*. https://www.nato.int/docu/sec-partnership/sec-partner-turkish.pdf

Ostiller, N. (2023, October 6). Moldovan president says Prigozhin attempted coup in Moldova. *The Kyiv Independent*. https://kyivindependent.com/sandu-prigozhin-attempted-coup-in-moldova/

Özkan, Y. (2024, 25 Haziran). Avrupa Birliği, Ukrayna ve Moldova ile tam üyelik müzakerelerine resmen başladı: Süreç nasıl işleyecek?. *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/articles/cv22g6yx7vpo

Republic of Estonia Ministry of Defence. (2023). Russia's war in Ukraine: Myths and lessons. discussion paper.

Rupert, J. (2022, November 3). In Moldova, Russia wages another hybrid war. *The United States Institute of Peace (USIP)*.

Rupert, J. (2024, January 30). Russia's war on Moldova will be political in 2024. And then?. *The United States Institute of Peace (USIP)*.

Rusya Federasyonu İstanbul Başkonsolosluğu. (2021, 12 Temmuz). *Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in "Ruslarla Ukraynalıların tarihî birliği hakkında" adlı makalesi*. https://istanbul.mid.ru/tr/press-centre/haberler/rusya_devlet_ba_kan_vladimir_putin_in_ruslarla_ukraynal_lar_n_tarih_birli_i_hakk_nda_adl_makalesi/

Skorkin, K. (2023, June 20). What the return of Kremlin ally Medvedchuk means for the war in Ukraine. *Carnegie Politika*. https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/01/what-the-return-of-kremlin-ally-medvedchuk-means-for-the-war-in-ukraine?lang=en

Smith, P. H. (2005). Moldova matters: Why progress is still possible on Ukraine's southwestern flank. *Atlantic Council*. https://www.jstor.org/stable/resrep03524

TCDB (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (a). *Moldova'nın siyasi görünümü*. https://www.mfa.gov.tr/moldova-siyasi-gorunumu.tr.mfa

TCDB (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (b). *Ukrayna'da son durum ve ikili ilişkiler*. https://www.mfa.gov.tr/ukrayna_da-son-durum-ve-ikili-iliskiler.tr.mfa

TCTB (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı), Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü. *Moldova ülke profili 2023*.

Troianovski, A. (2022, March 7). Why Vladimir Putin invokes Nazis to justify his invasion of Ukraine. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2022/03/17/world/europe/ukraine-putin-nazis.html

Walker, N. (2023). Conflict in Ukraine: A timeline (2014 - eve of 2022 invasion). *The House of Commons Library Research Briefing*. 9476(1), 1-39.

Welt, C., Belkin, P., Bowen, A. S., & Nelson, R. M. (2024, July 10). Russia's war on Ukraine: U.S. policy and the role of congress. *Congressional Research Service (CRS)*, 12277(9), 1-3.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

İntihal Beyanı: Bu makale Turnitin tarafından taranmıştır.